DEĞERLENDİRME NOTU
No. 336

AĞUSTOS
2026

BM İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ KONFERANSI COP30: BİR DEĞERLENDİRME VE COP31 İÇİN DERSLER

Melike Sönmez
İKV Uzman Yardımcısı

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI
Türkiye'nin AB Uzmanı

BM İklim Değişikliği Konferansı COP30: Bir Değerlendirme ve COP31 İçin Dersler

Melike Sönmez, İKV Uzman Yardımcısı

Geçtiğimiz yıl Brezilya'nın Belém kentinde düzenlenen COP30'da adil geçiş, iklim finansmanı ve insan merkezli iklim adaleti gibi başlıklar öne çıkmıştır. Konferans kapsamında Okyanus Görev Gücü gibi mekanizmaların kurulması, iklim finansmanının artırılması ve kırılgan toplulukların korunması başta olmak üzere çeşitli önemli adımlar atılmış olsa da fosil yakıtlardan çıkış konusunda güçlü ve somut bir irade ortaya koyulamaması COP30'un temel eksiklerinden biri olarak dikkat çekmiştir.

COP30'un ardından COP31 Kasım ayında Antalya'da, Türkiye'nin ev sahipliğinde ve başkanlığında, Avustralya'nın ise müzakerelere başkanlık edeceği bir formatta gerçekleştirilecektir. Türkiye'nin COP31 Başkanlığı kapsamında belirlediği öncelikler arasında sıfır atık, elektrifikasyon ve iklim finansmanı gibi başlıkların öne çıkması beklenmektedir. Bununla birlikte, Türkiye'nin başkanlığı süresince iklim değişikliğiyle mücadeleye ilişkin ulusal öncelik ve endişelerini COP31 eylem gündemine yansıtması öngörülmektedir.

Bu kapsamda ilgili değerlendirme notu, COP30'un zayıf ve güçlü yönleri ile çıkarılabilecek derslere ek olarak Türkiye'nin COP31 Başkanlığı'na yönelik beklentileri ele almaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin küresel iklim diplomasisindeki rolü ve konferansın olası sonuçlarına ilişkin bir değerlendirme sunulmaktadır.

"Paris Anlaşması'nın hedeflerinden çok uzağız ve 1,5 derece sınırı için gece yarısına dakikalar kaldı."

António Guterres, BM Genel Sekreteri

İlki 1995'te Berlin'de gerçekleştirilen Taraflar Konferansı'nın ([*Conference of the Parties*/Taraflar Konferansı]COP) çıkış noktası, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne (*United Nations Framework Convention on Climate Change-UNFCCC*, tr. BMİDÇS) dayanmaktadır. 1992'de imzalanıp 1994'te yürürlüğe giren sözleşme, iklim değişikliğinin etkilerinin küresel iş birliği yoluyla sınırlandırılmasını öngören tarihi bir çerçeve niteliği taşımaktadır.

BMİDÇS metni Madde 7'de Taraflar Konferansı, sözleşmenin en yüksek karar alma organı olarak tanımlanmaktadır. Bu yapının sorumlulukları ve yetkileri en genel anlamda şu şekildedir:

- Sözleşmenin uygulanmasını gözden geçirmek.
- Tarafların yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini değerlendirmek.
- Bilimsel ve teknik organların raporlarını incelemek.
- Protokoller ve ek düzenlemeler için müzakere başlatmak.
- Sekretaryanın ve mali mekanizmanın çalışmalarını denetlemek.

İlgili madde, ilk toplantının sözleşmenin yürürlüğe girmesinden bir yıl sonra yapılacağını, sonrasında ise genellikle her yıl olmak üzere düzenli aralıklarla toplanacağını ifade etmektedir. Ayrıca bu mekanizma çerçevesinde taraflar oy hakkına sahip olduğu ve kararların genellikle nitelikli çoğunlukla alınacağı kaydedilmektedir.[1]

Tablo 1: Önemli Kazanımların Elde Edildiği Taraflar Konferansları

Öne Çıkan COP'lar	**Yıl ve Konum**	**Öne Çıkan Sonuçlar**
COP1	1995, Berlin	Gelişmiş ülkelerin daha güçlü ve bağlayıcı taahhütler geliştirmesi için müzakere sürecini başlatan Berlin Mandası (*Berlin Mandate*) kabul edildi ve böylece Kyoto Protokolü'ne giden yol açıldı.
COP3	1997, Kyoto	Kyoto Protokolü imzalanarak ilk kez bağlayıcı emisyon azaltım hedefleri belirlendi. Bu kapsamda 2008-2012 dönemi için %5 ortalama azaltım öngörüldü.

[1] Article 7 Conference Of The Parties, United Nations Framework Convention on Climate Change, https://unfccc.int/resource/ccsites/zimbab/conven/text/art07.htm

COP15	2009, Kopenhag	Sınırlı, bağlayıcı olmayan taahhütleri kapsayan ve küresel sıcaklık artışını 2°C ile sınırlama yönünde ortak bir siyasi hedef ortaya koyan Kopenhag Anlaşması imzalandı.
COP21	2015, Paris	Tüm ülkeler küresel sıcaklık artışını 2°C'nin altında tutma ve 1,5°C hedefi için çaba gösterme konusunda mutabakata varıldı, Paris Anlaşması kabul edildi.
COP26	2021, Glasgow	Glasgow İklim Paktı ile kömürün aşamalı azaltımı ilk kez resmi metne girdi. 1,5°C hedefi yeniden teyit edildi.
COP28	2023, Dubai	Küresel değerlendirme (*Global Stocktake*) tamamlandı. İlk kez "fosil yakıtlardan uzaklaşma" (*phasedown of unabated coal power*) ifadesi resmi karar metnine girdi.
COP30	2025, Belém	"Hakikat COP'u" olarak görüldü. Adaptasyon finansmanı üç katına çıkarma hedefi, tropik orman fonları, adil geçiş mekanizması (*Belém Action Mechanism*) gibi adımlar atıldı. Ancak fosil yakıtların aşamalı bırakılması konusunda bağlayıcı karar çıkmadı.

Kaynak: *UNFCCC*

Sözleşme kapsamında geliştirilen araçlardan biri olan Paris Anlaşması ise küresel sıcaklık artışının 1,5°C ile sınırlandırılmasını hedeflemekte olup COP süreci içinde kabul edilen temel mekanizmalardan biridir. Bu bağlamda, iklim yönetişiminde öne çıkan söz konusu gelişmeler, birbirini tetikleyen ve işlevsel olarak tamamlayan araçlar bütünü olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, her bir önemli COP çıktısı, bir öncekini tamamlamak ve uygulamada eksik kalan noktaları kapatmak ya da önceki adımı iyileştirmek üzere kabul edilmiştir.

Sonuç olarak COP30 çıktıları, hem önceki yıllardan devralınan hususların teyidini hem de yeni kararların kabulünü içermektedir.

COP30 Sonuçları

Her yıl farklı ülkelerde düzenlenen ve bağlayıcı ya da gönüllü yeni iklim hedeflerinin belirlendiği, yeni iklim politikalarının inşa edildiği COP30 2025 yılında Brezilya'nın Belém kentinde Amazon'un korunması, adil geçiş, iklim finansmanı ve insan merkezli iklim adaleti gibi konuların öne çıktığı bir gündemle gerçekleştirilmiştir. Bu temaların yanı sıra fosil yakıtlardan çıkış, küresel adaptasyon göstergelerinin belirlenmesi, karbon piyasaları, iklim finansmanı, adil geçiş mekanizması, kömürden çıkış ve yüzölçümünün büyük bölümünü ormanların oluşturduğu Brezilya gibi ülkelerin ayrı fonlardan yararlanması gibi kapsamlı başlıkların ele alındığı Taraflar Konferansı'nda, iklim aktivistlerinin beklentilerini tam anlamıyla karşılayacak düzeyde yapıcı sonuçlar ortaya çıkmadığı görülmektedir.

COP30 sonunda Brezilya başkanlığının sunduğu ve taraflarca kabul edilen bir dizi karar metnini kapsayan, COP30 sonuç belgesine giren kararların üst başlığını oluşturmaktadır. Bu kapsamda kabul edilen kararlar arasında şunlar öne çıkmıştır:

1. **Belém Uyum/Adaptasyon Göstergeleri (*Belém Adaptation Indicators*)**

Belém Uyum Göstergeleri COP30'da kabul edilen, ülkelerin iklim değişikliğine uyumda ilerlemesini ölçmek için tasarlanan ortak bir göstergeler setidir. Bu kapsamda göstergeler su, gıda ve tarım güvenliği, halk sağlığı, ekosistemler, altyapı ve yerleşimler, sosyal koruma sistemleri, kültürel miras ile uygulama koşulları şeklinde olmak üzere çeşitli temalarda 60 basit teknik ölçüt belirlenmiştir. Bu kapsamda, ülkelerin iklim değişikliği mücadelesinde çeşitli konularda ilerlemesinde ortak ölçütler belirlenerek ilerlemenin boyutunun daha net ve sağlıklı bir biçimde anlaşılabilmesi amaçlanmaktadır.[2]

Belém Uyum Göstergeleri ile ilgili olarak dikkat çeken noktalardan biri ise gönüllülük esasına dayanması ve bağlayıcı olmamasıdır. Bu nedenle ülkeler bu göstergelerin durumunun belirlenmesi ve yetersizlik tespit edilmesi sonucu bir kayıp yaşamayacaktır. Ayrıca ek raporlama yükü getirilmediği gibi finansmana erişim için şart getirilmeyecek ve bu göstergeler Küresel değerlendirme (*Global Stocktake*) sürecine katkı sağlayacaktır.[3]

İki yıllık teknik süreç sonunda COP30'da kabul edilen göstergelerin dayanağını ise tarafların 2023 yılında Dubai'deki COP28'de ilk kez Küresel Uyum Hedefi (*Global Goal on Adaptation*) için çerçeve kararını kabul etmesi oluşturmaktadır. Bu karar, adaptasyonun küresel hedefi için bir öncül olmuş ve hedefi somutlaştırmak için bir yol haritası sunmuştur.[4]

2. **Bakü Adaptasyon Yol Haritası 2026-2028 (*Baku Adaptation Roadmap 2026-2028*)**:

COP29'da başlatılan sürecin devamı olarak kabul edilen Bakü Adaptasyon Yol Haritası, Küresel Uyum Hedefi (*Global Goal on Adaptation-GGA*) için 2026-2028 döneminde izlenecek çerçeveyi belirlemiştir. Bakü Adaptasyon Yol Haritası'nın amaçları arasında uyum finansmanını artırmak ve ülkelerin iklim değişikliğine karşı dayanıklılığını güçlendirmek bulunmaktadır.

2024'te gerçekleşen COP29'da tarafların, gelişmekte olan ülkeler için iklim finansmanını ölçeklendirmek amacıyla yeni bir "Kolektif Nicel Hedef" (*New Collective Quantified Goal-NCQG*) üzerinde uzlaşmasıyla yıllık 300 milyar dolar başlangıç hedefi belirlenmiştir. Bu doğrultuda, 2035'e kadar finansmanı 1,3 trilyon dolar seviyesine çıkarmayı öngören Bakü Adaptasyon Yol Haritası taslağı sunulmuş ve 1,3 trilyon dolar hedefi COP30'da Belém Paketi'nin içine dahil edilerek resmi COP kararlarından biri haline gelmiştir.

---

[2] Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Paris Agreement Seventh session Belém, 10–21 November 2025 Agenda item 8(a) Matters relating to adaptation Global goal on adaptation https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cma2025_L25_adv.pdf Erişim tarihi: 21.07.2026

[3] A.g.e.

[4] "COP28 Agreement Signals "Beginning of the End" of the Fossil Fuel Era", *UNFCCC*, 13.12.2023 https://unfccc.int/news/cop28-agreement-signals-beginning-of-the-end-of-the-fossil-fuel-era Erişim tarihi: 21.07.2026

Yol haritası hazırlanırken 227'den fazla taraf ve paydaşın önerileri de değerlendirilerek farklı mekanizmalar ve politikalarla gelir yaratma ve finansmanı yönlendirme yolları tespit edilmiştir. Bu kapsamda Yol Haritası ile 2035 yılına kadar gelişmekte olan ülkeler için yılda 1,3 trilyon dolar dış finansman seferber edilmesi hedeflenmektedir.

Belgede bu amacın iddialı olmasına karşın gerçekçi olduğu belirtilmekte, buna dayanak olarak ise insanlığın pandemi gibi ciddi krizlerle karşı karşıya olduğu anlarda bile trilyonlarca dolar hızla mobilize edilebilmiş olmasının iklim için de benzer bir seferberliğin mümkün olduğunu hatırlattığı kaydedilmektedir.[5]

3. Küresel Stok Sayımı Kararları (*Global Stocktake)*

Paris Anlaşması kapsamında yürütülen küresel stok sayımı (*global stocktake*) sonuçlarının uygulanmasını desteklemek amacıyla Birleşik Arap Emirlikleri Diyaloğu (*UAE Dialogue*) adıyla yeni bir istişare platformu oluşturulmuştur. Bu platform, taraflar ve paydaşlar arasında düzenli, kapsayıcı ve bağlayıcı olmayan bir tartışma ortamı sağlayarak küresel stok sayımı çıktılarının hayata geçirilmesini kolaylaştıracaktır.

BAE Diyaloğu'nun 2026 yılında başlatılması ve 2027'de üst düzey bakanlar düzeyinde gerçekleştirilecek yuvarlak masa toplantısıyla tamamlanması öngörülmektedir. Her toplantıdan en az üç ay önce taraflar ve paydaşlar görüşlerini resmi portal üzerinden sunmakla yükümlüdür. Katılımcılar deneyimlerini, fırsatlarını, karşılaştıkları zorlukları ve ihtiyaçlarını paylaşacak; bu görüşler diyalog toplantılarında ele alınarak tarafsız özet raporlara yansıtılacaktır.

Hazırlanacak özet raporlar, 2027 yılında düzenlenecek bakanlar düzeyindeki yuvarlak masa toplantısına temel oluşturacak ve ikinci küresel stok sayımına girdi sağlayacaktır. Bu çerçevede, 2026 Haziran ayında gerçekleştirilecek toplantıya ek olarak, 2027 Kasım ayında yapılacak COP31'de üst düzey bir bakanlar yuvarlak masa toplantısı düzenlenecektir. [6]

4. Mutirão Kararı

Brezilya'nın resmi dili olan Portekizce'de 'imece' karşılığı olan *mutirão* ifadesi aracılığıyla, birlikte çalışarak ortak hedeflere doğru ilerleme mesajı verilmesi hedeflenmiştir.[7] Paris Anlaşması'nın on yıllık müzakere ve hazırlık döneminin ardından artık uygulama aşamasına girildiği bu kararla resmen teyit edilmektedir. Karar, önceki zirvelerde alınan

---

[5] "Baku to Belém Roadmap to 1.3T", UNFCCC, t.y., https://unfccc.int/topics/climate-finance/workstreams/baku-to-belem-roadmap-to-13t Erişim tarihi: 21.07.2026

[6] Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Paris Agreement Seventh session Belém, 10–21 November 2025, Matters related to the global stocktake Proposal by the President Draft decision -/CMA.7 https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cma2025_L06E.pdf Erişim tarihi: 21.07.2026

[7] Directorate of Climate Change, "COP30 Pre-Meetings Launched in Brazil", *T.R. Ministry of Environment, Urbanization and Climate Change*, t.y., https://iklim.gov.tr/en/cop30-pre-meetings-launched-in-brazil-news-4623

kritik kararların bir bütün olarak hatırlatılmasıyla yeni dönemin geçmişin üzerine inşa edildiği mesajını vermektedir.[8]

Metinde, iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında Paris Anlaşması çerçevesinde çeşitli önlemler alındığı, sıcaklığın 1,5° Cile sınırlandırılması, ormansızlaşmanın 2030'a kadar durdurulması gibi hedeflerin gerçekleştirilmesi için çalışmaların sürdürüldüğü, ancak mevcut çabaların hâlâ yetersiz olduğu ve daha sıkı bir uygulama sürecine ihtiyaç duyulduğu hatırlatılmaktadır.

Kararda öne çıkan içeriklerden biri gönüllü bir girişim olan Küresel Uygulama Hızlandırıcı (*Global Implementation Accelerator*) olmuştur. İlgili girişim çerçevesinde 1,5°Chedefine ulaşabilmek için tüm taraflar arasında uygulamayı hızlandırmak ve ülkeleri NDC'ler ile ulusal uyum planlarını uygulamada desteklemek amacıyla mevcut durumlarını açıklayan raporlar hazırlayıp sunmalarını ve 2026 yılı içinde toplantılar düzenlenerek bu toplantılarda tarafların durumları ele alınması kararlaştırılmıştır.

Belém'de yürütülen sürecin bilim, eşitlik ve siyasi kararlılıktan beslendiği ifade edilerek bu toplantı "Hakikat COP'u" (*COP of Truth*) olarak adlandırılmakta, ilk Küresel Stok Sayımı sonrasında müzakereden uygulamaya odaklanıldığı belirtilmektedir.

Bununla birlikte:

- 122 ülke yeni ulusal katkı beyanı (*Nationally Determined Contributions-NDC*) sunmuş, henüz güncel NDC'lerini sunmayan ülkeler teşvik edilmektedir.
- 80 ülke uzun vadeli düşük emisyon stratejisi açıklamıştır.
- 71 ülke ulusal uyum planı sunmuş, bu planların 2030'a kadar uygulanması çağrısı yapılmaktadır.

Bu çerçevede, bazı ev sahibi ülkelerin kendi dilinden veya kültüründen esinlenerek isimlendirilen bir eylemin örneği olarak 'Küresel Mutirão' çağrısı yapılmaktadır. Bu çerçevede devletler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler dahil tüm aktörlerin birlikte hareket ederek iklim eylemini hızlandırması istenmektedir.

Son olarak, COP30 kapsamında alınan diğer kararlar da teyit edilmektedir:

- Küresel Uygulama Hızlandırıcı (*Global Implementation Accelerator*),
- 1,5°C Belém Misyonu (*Belém Mission to 1.5*),
- 2035'e kadar yıllık en az 1,3 trilyon dolar iklim finansmanı sağlanması,
- 2035'e kadar yıllık 300 milyar dolar uyum finansmanı hedefi.

5. Birleşik Arap Emirlikleri Adil Geçiş Programı (*Just Transition United Arab Emirates Just Transition Work Programme*)

İklim değişikliği tehdidine karşı küresel yanıtın güçlendirilmesi kapsamında ortalama sıcaklık artışını 1,5°C üzerinde sınırlama ve iklim değişikliğinin risklerini ve etkilerini

[8] UNFCCC, 2025, Decision -/CMA.7 Global Mutirão: Uniting humanity in a global mobilization against climate change, https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cma7_2c_Mutirao_auv.pdf Erişim tarihi: 21.07.2026

önemli ölçüde azaltma amacıyla çeşitli tedbirleri öngörmektedir. Bu kapsamda adil bir geçiş sürecinin çeşitli alanlarda alınacak önlemler ile güvence altına alınması hedeflenmektedir. Bu hedefler arasında:

- Adil geçiş yaklaşımlarının Paris Anlaşması hedefleriyle uyumlu, ulusal koşullara göre şekillendirilmesi gerektiği,
- Adil geçişin insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, yerli halkların hakları, dezavantajlı grupların korunması ve kuşaklar arası adalet ilkeleriyle yürütülmesi gerektiği,
- Evrensel, temiz ve uygun fiyatlı enerjiye erişim; yenilenebilir enerji ve temiz pişirme çözümlerinin yaygınlaştırılması öncelikli alanlar olarak tanımlandığı,
- Gelişmekte olan ülkeler için finansman, teknoloji transferi ve kapasite geliştirme desteğinin artırılması gerektiği ve borç yükünü artırmadan, hibe ve uygun finansman araçlarıyla destek sağlanmasının kritik olduğu,
- Adil geçişi desteklemek için uluslararası iş birliği, teknik yardım ve bilgi paylaşımını güçlendirecek bir "Adil Geçiş Mekanizması" geliştirilmesine,
- Programın etkinliği 2026'da gözden geçirilmesi, sekretaryadan ilgili araç ve süreçleri haritalandırılması ve sentez raporu hazırlanması

  gibi çeşitli hedefler bulunmaktadır.

6. Belém Cinsiyet Eylem Planı *(Belém Gender Action Plan)*

İklim değişikliği, mevcut adaletsizlikleri derinleştirerek kırılgan grupların dezavantajlarını daha görünür ve belirgin hale getirmektedir. Belém Cinsiyet Eylem Planı, iklim eylemlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirmek için kapsamlı bir yol haritası sunarak hem kapasite geliştirme hem de finansman, teknoloji ve liderlik boyutlarını kapsayan uzun vadeli bir çerçeve oluşturmayı amaçlamaktadır.

Bu kapsamda eylem planında öncelikli başlıklar tespit edilmiştir.

Tablo 2: Belém Cinsiyet Eylem Planı Temelleri

Öncelikler	Kapsam	Sorumlu Aktörler
1. Kapasite geliştirme, bilgi yönetimi ve iletişim	Hükümetlerin toplumsal cinsiyet duyarlı iklim politikaları planlaması, uygulama ve raporlama kapasitesinin artırılması, odak noktalarının güçlendirilmesi, veri toplama, eğitim ve iletişim araçlarının geliştirilmesi.	Taraf ülkeler, UNFCCC Sekretaryası, ulusal odak noktaları
2. Toplumsal cinsiyet dengesi, katılım ve kadın liderliği	Kadınların ve kız çocuklarının iklim müzakerelerine ve karar alma süreçlerine eşit katılımı, seyahat fonları, mentorluk ve ağlar, güvenli ve kapsayıcı çalışma ortamı.	Taraf ülkeler, UNFCCC Sekretaryası, sivil toplum kuruluşları
3. Uyum ve eşgüdüm	UNFCCC organlarında toplumsal cinsiyet perspektifinin sistematik entegrasyonu, Rio Sözleşmeleri ile uyum, iyi uygulamaların paylaşılması.	UNFCCC Sekretaryası, COP Başkanlıkları, Rio Sözleşmeleri sekretaryaları

4. Toplumsal cinsiyet duyarlı uygulama ve araçlar	Finansman mekanizmalarında toplumsal cinsiyet duyarlılığı; teknolojik çözümler, yerli ve yerel bilgi sistemlerinin korunması, kadınların bilim ve teknolojiye katılımı.	Taraf ülkeler, finans kuruluşları, teknoloji ve araştırma kurumları
5. İzleme ve raporlama	Kadınların liderlik pozisyonlarındaki temsiliyetin raporlanması, toplumsal cinsiyet duyarlı iklim politikalarının uygulanmasının izlenmesi, veri toplama ve raporlama için kapasite geliştirme.	Taraf ülkeler, UNFCCC Sekretaryası, bağımsız uzman grupları

Kaynak: *UNFCCC*

COP30'da Kabul Edilen Bazı Yan Kararlar

- **Okyanus Görev Gücü (*Ocean Task Force*):** Brezilya ve Fransa tarafından başlatılan girişim, temelde okyanus ve denizlerin korunması temelli iklim taahhütlerini ülkelerin Ulusal Katkı Beyanlarına dahil edilmesini amaçlamaktadır. Mavi finans mekanizmalarının hayata geçirilmesi ve deneyim paylaşımı gibi işlevlerin de yerini getirilmesini hedefleyen girişimin 17 ülke tarafından desteklendiği bilinmektedir. Destekçi ülke sayısının COP31 sonrası artması söz konusu olabilir.[9]

- **Fosil Yakıtlardan Uzaklaşma (*Transitioning Away From Fossil Fuels*):** COP30 sürecinde yaşanan tartışmaların merkezinde bulunan Suudi Arabistan'ın öncülük ettiği "Fikirdaş Ülkeler" (*Like-Minded Developing Countries-LMDC*) grubu yoğun lobi faaliyetleriyle nihai metne doğrudan "fosil yakıtlardan çıkış" (*phasing out fossil fuels*) ifadesinin girmesini engellemeyi başarmıştır. LMDC ülkeleri, enerji güvenliği ve kalkınma ihtiyaçlarını gerekçe göstererek bu ifadenin bağlayıcı bir çıkış çağrısı olarak yer almamasını savunmuşlardır.[10]

  Sonuçta, uzun ve zorlu müzakerelerden sonra metinde daha esnek bir ifade olan "fosil yakıtlardan uzaklaşma" (*transitioning away from fossil fuels*) kavramı üzerinden ilerlenmesi uygun bulunmuştur. Böylece hem gelişmiş ülkelerin iklim hedeflerinin hem de gelişmekte olan ülkelerin enerji güvenliği kaygılarının dengelenmesi amaçlanmıştır.

  Ardından 2026'da düzenlenen Santa Marta Fosil Yakıtlardan Uzaklaşmaya Yönelik İlk Uluslararası Konferansı, COP30 kararlarının uygulama boyutuna taşındığı kritik bir

[9] Ocean & Climate Platform, "At COP30, France and Brazil Signal Support for Ocean Taskforce as New Countries Join Global Ocean Climate Effort", 18.11.2025, https://ocean-climate.org/en/at-cop30-france-and-brazil-signal-support-for-ocean-taskforce-as-new-countries-join-global-ocean-climate-effort Erişim tarihi: 21.07.2026

[10] Leo Hickman ve Simon Evans, "Revealed: Leak casts doubt on COP30's 'informal list' of fossil-fuel roadmap opponents", *Carbon Brief*, 28.11.2025, https://www.carbonbrief.org/revealed-leak-casts-doubt-on-cop30s-informal-list-of-fossil-fuel-roadmap-opponents/ Erişim tarihi: 21.07.2026

aşama olmuştur. Konferansa yalnızca önceden kömürden uzaklaşmaya yönelik iradesi bulunduğunu gösterebilen ülkelerin davet edildiği kaydedilmiştir.[11]

Bu konferansta ülkeler kendi ulusal enerji dönüşüm yol haritalarını sunmuşlardır. Bununla birlikte finansman ve adil geçiş mekanizmaları tartışılırken özellikle gelişmekte olan ülkeler için destek paketleri gündeme gelmiştir. Kömürden çıkış tartışmalarda enerji dönüşümünün uzun vadeli hedeflerinden biri olarak gündeme gelmiş ancak nihai metinde bağlayıcı bir çıkış taahhüdü yerine fosil yakıtlardan uzaklaşma yönünde esnek bir yaklaşım benimsenmiştir.[12]

Sonuç olarak 2027'de konferansın ikinci ayağının İrlanda ve Tuvalu'da gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

- **Açlık, Yoksulluk ve İnsan Merkezli İklim Eylemi Üzerine Belém Bildirgesi (*Belém Declaration on Hunger, Poverty and Human-Centered Climate Action*):** İklim değişikliği ile mücadelede en kırılgan durumda bulunan grupların ele alındığı belirtilen Bildirge ile iklim eyleminin sosyal adaletle birleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda 2035'e kadar gelişmekte olan ülkeler için yıllık en az 300 milyar dolar, toplamda ise 1,3 trilyon dolar iklim finansmanı mobilize edilecektir. Bununla birlikte ülkelerin NDC, NAP (*National Adaptation Plan*/Ulusal Uyum Planı) ve uzun vadeli stratejilerine insan odaklı iklim eylemini dahil etmeleri kararlaştırılmıştır. Ayrıca kırılgan toplulukların korunmasına yönelik bazı diğer mekanizmalar ve ormansızlaşmanın durdurulması için alternatif geçim yollarının yaygınlaştırılması projeleri gibi çeşitli girişimler kurgulanacaktır.[13]

- **Tropikal Ormanlar için Sürekli Mekanizma (*Tropical Forests Forever Facility*):** İlgili mekanizmanın temel amacı tropikal ormanların uzun vadeli korunması için kalıcı ve büyük ölçekli finansman mekanizması oluşturmaktır. Katılımcı ülkeler, uydu tabanlı izleme sistemleri aracılığıyla orman örtüsünü korudukları veya artırdıkları ölçüde hektar başına ödeme alacaktır. Öte yandan ormansızlaşma ve yangın kaynaklı bozulmalar bu ödemelerden düşülecektir.[14] Bu ödül sistemi benzersiz yapısı ve ve finansman temelli teşvik gücüyle dikkat çekmektedir.

Beklendiği üzere Brezilya iklim değişikliği ile mücadelede ulusal kaygılarını COP30'a taşımıştır. Belém'de gerçekleşen COP30 olumlu çıktıları arasında iklim finansmanının geliştirilmesi, uyum göstergelerinin ortaya koyulabilmiş olunması, adil geçişe yönelik adımlar, yerli halkların süreçteki rolünün ve katılımlarının tanınması ve Okyanus Görev

---

[11] 1st Conference on Transitioning Away from Fossil Fuels Co-hosts Report - Colombia & The Netherlands https://static1.squarespace.com/static/68dc91a7e566d74a91e8e22d/t/6a3aa46eae019139a1a01c50/1782228078599/Santa+Marta+Report.pdf Erişim tarihi: 21.07.2026

[12] A.g.e.

[13] Global Alliance Newsroom, "Leaders from 43 Countries and the EU at COP30 Adopt Groundbreaking Declaration Linking Climate Action to Fight Against Hunger and Poverty", *Global Alliance Against Hunger and Poverty,* 07.11.2025 https://globalallianceagainsthungerandpoverty.org/new/press-release-leaders-from-43-countries-and-the-eu-at-cop30-adopt-groundbreaking-declaration-linking-climate-action-to-fight-against-hunger-and-poverty/ Erişim tarihi: 21.07.2026

[14] TFFF, 2025, An innovative financing mechanism to incentivize long-term forest conservation at scale: Concept Note 3.0 https://tfff.earth/wp-content/uploads/2025/08/TFFF-Concept-Note-3.0-202508-FINAL.pdf

Gücü gibi girişimler sayılabilmektedir. Öte yandan fosil yakıtlardan çıkışa yönelik bir irade ortaya koyulamaması, finansmana yönelik uygulama takvimindeki belirsizlikler, fosil yakıt lobilerinin iklim aleyhine karar metnini etkileyebilme gücünün net bir şekilde görülebilmiş olması gibi durumlar zirvenin başarısını sınırlamıştır.[15] Önceki zirvelerden taşınan konulara ek olarak, COP30'da tamamlanamayan veya uygulama takviminde önceden öngörülmüş bazı karar ve uygulamaların COP31'de gündeme gelmesi söz konusudur.

COP31 İçin Beklentiler ve Türkiye: "Geleceğin COP'u, Uygulama COP'u"

Uzun süren müzakereler sonucunda Türkiye'nin, Avustralya'nın müzakere başkanlığını yürüttüğü COP31'de ev sahibi olarak süreci üstlenmesine karar verilmiştir. COP31'in uygulama odaklı, kapsayıcı ve dengeli, taahhütleri ölçülebilir ve pratik sonuçlara dönüştüren bir yaklaşımı içereceği kaydedilirken diyalog, uzlaşı ve aksiyon ilkeleri etrafında şekilleneceği kaydedilmiştir.

Diyalog, katılımı güçlendirerek taraflar arasında güvenin tesis edilmesine katkı sunmakta ve uzlaşıyla elde edilen sonuçların sahiplenilmesini sağlayarak ülkelerin kendine özgü koşullarına saygı gösterilmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca, aksiyon ve taahhütlerin somut, dengeli ve uygulanabilir çıktılara dönüştürülmesine imkân tanıyacağı not edilmiştir. Ayrıca COP31 vizyonu olarak "Geleceğin COP'U, Uygulama COP'u" belirlenmiştir.[16]

Önceki konferanslardan COP31'e kalan başlıklar COP31'in de eylem gündemini şekillendirmeye katkı sunacaktır. Yine Türkiye'nin belirlediği eylem önceliklerinin COP31 diyaloglarına doğrudan etki etmesi beklenmektedir.

2026'da Antalya'da Türkiye'nin ev sahipliğinde ve Avustralya'nın müzakere başkanlığında yürütülecek COP31 sürecinin temel taşlarına ilişkin bilgiler Bonn İklim Konferansı'nda Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı ve COP31 Başkanı Murat Kurum tarafından duyurulmuştur.[17] Bakan Kurum COP31 Eylem Gündeminin 10 Öncelikli Başlığı ve 6 Küresel Uygulama Hedefini açıklamıştır.

Bu 10 öncelikli alan şu şekilde ifade edilmiştir:

- Sıfır Atık ve metan azaltımı
- Temiz enerji ve elektrifikasyon

---

[15] Martina Igini, "Did COP30 Succeed or Fail?", *Earth.Com*, 24.11.2025, https://earth.org/did-cop30-succeed-or-fail/ Erişim tarihi: 21.07.2026
Melike Sönmez, "COP30 Belém Zirvesi: İlerlemeler ve Sınırlar", *İKV Dergi Yazısı*, NO: 319, Aralık 2025, https://www.ikv.org.tr/ikv_dergi/ikv_aralik_2025/html/index.html
John Leo Algo, "Commentary | COP30: The worst logistics of all time", *Climate Tracker Asia*, 21.11.2025 https://climatetracker.asia/cop30-logistics/ Erişim tarihi: 21.07.2026

[16] "COP31 Başkanı Kurum, BM Genel Sekreterliği ve Taraf Ülkelere ilk Mektubunu Gönderdi", *T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İklim Değişikliği Başkanlığı*, 15.05.2026. https://iklim.gov.tr/cop31-baskani-kurum-bm-genel-sekreterligi-ve-taraf-ulkelere-ilk-mektubunu-gonderdi-haber-4892 Erişim Tarihi: 21.07.2026

[17] Fatma Sevinç Çetin, "Bakan Kurum "COP31 Eylem Gündemi"nin 10 öncelikli alanı ve 6 hedefini açıkladı", *AA*, 09.06.2026, https://www.aa.com.tr/tr/gundem/bakan-kurum-cop31-eylem-gundeminin-10-oncelikli-alani-ve-6-hedefini-acikladi/3961725 Erişim Tarihi: 21.07.2026

- Gıda güvenliği ve sürdürülebilir tarım
- Yeşil sanayileşme
- Okyanuslar ve denizlerin korunması
- İklim dostu dirençli şehirler
- Gençlerin katılımı
- Dinamik ve dayanıklı sağlık sistemleri
- Biyoçeşitlilik ve arazi bozunumu ile sinerji
- Ulusal Katkı Beyanlarının uygulanması için destek

Türkiye'nin sıfır atık konusunda ulusal koordinasyonla yürüttüğü projeler ve bu alana verdiği önem, temiz enerjide özellikle güneş ve rüzgâr yatırımlarını artırması ve yüksek kurulu güç potansiyeli, ayrıca üç tarafının denizlerle çevrili olması nedeniyle deniz ve okyanusların korunmasına yönelik hassasiyet, ülkenin COP31'e taşıyacağı ulusal ajandasını şekillendirmektedir. COP'lara ev sahipliği yapan ülkelerin kendi ihtiyaçları ve öncelikleri doğrultusunda zirve diyaloglarına yön vermesi yaygın bir durumdur. Bu çerçevede kalkınma gereksinimlerinin çevresel kaygılarla birlikte ele alınması gerektiğini savunan Türkiye, bu mesajı "Yeşil sanayileşme" başlığı altında COP31 gündemine taşımaktadır.

Bunun yanı sıra gıda güvenliği, iklim dostu dirençli şehirler, gençlerin katılımı, dinamik ve dayanıklı sağlık sistemleri ile biyoçeşitlilik ve arazi bozunumu arasındaki sinerji gibi konular, önceki COP'larda farklı yoğunluklarda ele alınmış olmakla birlikte, COP31'de ilk kez "öncelikli alan" statüsünde değerlendirilecektir. Bu durum hem etki alanlarının genişlemesi hem de Türkiye başkanlığının müzakere sürecindeki manevra kapasitesinin öngörülmesi açısından önemlidir.

6 Küresel Uygulama Hedefi ise şu şekilde açıklanmıştır:

- Elektrifikasyon
- Sıfır atık yaklaşımı ve metan gazının azaltılması
- İklim dostu dirençli şehirler ve gençler
- Dinamik ve dayanıklı sağlık sistemleri
- Her alanda farkındalık
- 'İklim Uygulama Köprüsü'

Türkiye Ulusal Enerji Planı'na göre, 2020 yılında kurulu güç içinde yenilenebilir enerji kaynaklarının payı %52,0 iken, bu oranın 2035 yılına kadar %64,7'ye çıkarılması hedeflenmektedir.[18] Türkiye, bu hedefe paralel olarak küresel ölçekte seçtiği 'elektrifikasyon' başlığıyla karbonsuzlaşmayı desteklemeyi amaçlamaktadır. Nitekim 6. IPCC Değerlendirme Raporu'nda elektrifikasyon, yenilenebilir enerji yatırımları ve enerji verimliliği, 1,5°C hedefi için uygulanabilir ve etkin çözümler arasında gösterilmektedir.[19]

[18] T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Türkiye Ulusal Enerji Planı, 2022, https://enerji.gov.tr/Media/Dizin/EIGM/tr/Raporlar/TUEP/T%C3%BCrkiye_Ulusal_Enerji_Plan%C4%B1.pdf

[19] Hoesung Lee and José Romero, IPCC, 2023: Sections. In: Climate Change 2023: Synthesis Report Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change IPCC, Geneva, Switzerland, pp. 35-115, https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_LongerReport.pdf

İklim dostu dirençli şehirler ve gençleri kapsayan başlıkların öne çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda iklim dostu şehirler denildiğinde ulaşım sektöründen binalara kadar emisyon salınımında payı olan birçok alanın yanı sıra atık ve su yönetimi, afetlere karşı dirençlilik, iklim değişikliğinin yol açtığı afetlere hazırlık ve mücadele ile yeşil alanların yönetimi gibi pek çok unsur öne çıkmaktadır.

COP31 Eylem Gündemi'nin Küresel Uygulama Hedefleri arasında yer alan 'İklim Uygulama Köprüsü', özellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde iklim hedefleri ile ekonomik koşullar arasındaki uyumu güçlendirmeyi amaçladığı açıklanmıştır. Bu mekanizmanın yatırım yapılabilir bir ortam oluşturulmasına katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Ancak söz konusu girişim bir fon değil, iş birliğini geliştirmeyi hedefleyen uygulama odaklı ve tamamlayıcı bir mekanizma olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede COP31'in "Uygulama COP'u" olarak seçilen teması, sürecin uygulama esaslı yürütülmesinin yanı sıra ülkeler arasındaki farklı kalkınma düzeylerinin gözetilmesini de öngörmektedir. Böylece finansman eksikliği nedeniyle zorluk yaşayan az gelişmiş veya gelişmekte olan ekonomilerin desteklenmesi hedeflenmektedir. Söz konusu öncelik, Türkiye'nin iklim diplomasisinin temelini oluşturan finansman eksikliğinin Türkiye'ye bir dezavantaj yarattığı tezi ile uyumludur.

İklim Değişikliği ile Mücadelede Türkiye

Türkiye, 2016'da Paris Anlaşması'nı imzalamasının ardından 2021'de net sıfır hedefini ilan etmiş ve aynı yıl anlaşmaya resmen taraf olarak iklim değişikliğiyle mücadele sürecini başlatmıştır. Anlaşmaya taraf olmasıyla Türkiye, Ulusal Katkı Beyanı sunma yükümlülüğü altına resmen girmiştir. Türkiye, Birinci Ulusal Katkı Beyanı ve Güncellenmiş Birinci Ulusal Katkı Beyanı'nın ardından 2025 yılı sonunda yayımladığı Ulusal Katkı Beyanı 3.0 ile iklim değişikliği ile mücadelede kurguladığı yeni çerçeveyi sunmuş ve iklim hedefleri çerçevesini zenginleştirerek güncellemiştir. İlk sunduğu iki NDC'de olduğu gibi Türkiye, NDC 3.0'da da mutlak azaltım hedefi koymaktan kaçınması sebebiyle eleştirilere konu olmuştur.

NDC 3.0, daha önceki NDC'lerde 2012 olan emisyon referans yılını 2018 olarak almış, artıştan azaltım şeklinde belirlediği hedefi ise %21'den %41'e yükseltmiştir. Emisyonların 2012'de alınan baz nokta yerine daha yüksek ölçüm noktası alınan 2018 yılının belirlenmiş olması, koyulan hedefin daha yüksek başlangıç emisyon düzeyi üzerinden ele alınmasını gerektiren bir durum ortaya çıkarmıştır. Bu yaklaşım ile aynı zamanda mevcut hedefin daha iddialı görünmesi söz konusu olmuştur. Ayrıca fiili emisyon artışının sürmesi ve hedefin mutlak azaltım yerine artıştan azaltım biçiminde verilmesi nedeniyle Paris Anlaşması kapsamında koyulmuş küresel 1,5°C hedefine katkı da bu nedenle sınırlı kalmaktadır.[20]

Türkiye'nin ikinci NDC'si olan NDC 3.0, mutlak azaltım hedefinin koyulmaması ve kömürden çıkışa yönelik bir takvim ya da hedef içermemesi başta olmak üzere iyileştirilebilir noktalar bulundurmaktadır. Öte yandan söz konusu belge önceki

[20] Melike Sönmez, Türkiye'nin İkinci Ulusal Katkı Beyanı ve İklim Hedefleri, İKV Değerlendirme Notları Serisi, *No: 323*, https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?lng=tr&ust_id=9878&id=9957
Republic of Türkiye Updated First Nationally Determined Contribution https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2023-04/T%C3%9CRK%C4%B0YE_UPDATED%201st%20NDC_EN.pdf

beyanların aksine, eleştirilere paralel şekilde hedeflerini daha güçlü bir yasal çerçeveye dayandırmakta ve somut politika araçları etrafında kurgulanmış bir yapı sergilemektedir. 2 Temmuz 2025'te TBMM'de kabul edilen Türkiye'nin ilk İklim Kanunu ile iklim hedefleri çerçevesinde somut amaçlar belirlenmiş ve Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) ve Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) gibi araçların Türk mevzuatına dahil edilmesi öngörülmüştür. İklim Kanunu'nun, karbon izleme ve raporlama süreçlerinin şeffaflık ve hesap verebilirliğinin artırılmasına, ayrıca uluslararası karbon piyasalarına uyumun güçlendirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir.[21]

Sayılanlara ek olarak Türkiye iklim değişikliği ile mücadelede çeşitli stratejiler ve eylem planları kabul etmiştir. Örneğin İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030) ile İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030) çerçevesinde tematik hedefler belirlenmiştir ve çevre alanının çeşitli alt başlıklarında politikalar oluşturulduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte, COP29'da 2053 Uzun Vadeli İklim Stratejisi'nin kabul edilmesi Türkiye'nin iklim yönetişiminin daha kurumsal bir çerçeveye oturtulmasını sağlamıştır. Bununla birlikte Enerji Verimliliği 2030 Stratejisi ve İkinci Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2024-2030) ile Türkiye Ulusal Enerji Planı, Türkiye'nin sürdürülebilir enerji yönetişimine verdiği öneme dikkat çekmektedir. Bu adımlar, Türkiye'nin iklim yönetişimindeki yasal ve kurumsal boşlukların giderilmesine yönelik önemli bir çaba olarak değerlendirilmektedir.[22]

Öte yandan yakın dönemde mevzuat alanında da bazı gelişmeler yaşanmıştır. 2026-2027 dönemi içinde pilot uygulamanın sürdürüleceği ve 2028'de kesin uygulama dönemine geçileceği duyurulan ETS kapsamında ton başına birim işlem ücreti 4 TL, mekanizmaya yıllık katılım ücreti de 100.000 TL olarak açıklanmıştır.[23] İlgili bedeller kurulacak olan karbon piyasasını finanse etmek ve işletmek amacıyla belirleyici rol oynayacak olup salınan emisyon karşılığı tahsil edilecek karbon fiyatının değeri henüz belirlenmemiş durumdadır. Pilot dönem içinde kıyas yöntemine göre belirli tesislere ücretsiz tahsisatların dağıtılması kararlaştırılmıştır ve pilot dönem boyunca işletmeler maddi bir yükümlülük altına girmeyecek, bunun yerine sistemin işleyişi bir bakıma test edilecektir. İşletmelerin finansal yükümlülük altına girişi kesin uygulama döneminin başlangıcı olan 2028'den itibaren gerçekleşecektir. İşletmeler, 2028 itibarıyla saldıkları emisyon miktarı kadar tahsisat satın alarak belirlenen bedelleri ödemekle yükümlü olacaklardır. ETS mekanizması işlerlik kazandığında karbon fiyatının AB ETS'si seviyesinden düşük olmaması kriteri karşılandığı takdirde AB'li ithalatçılar ek bir SKDM sertifikası almak zorunda kalmayacaktır. Böylece Türkiye'deki işletmelerin Türk ETS'si kapsamında ödemiş oldukları bedeller AB ETS yükümlülükleriyle mahsup edilebilecektir ve Türk işletmeler hem Türk ETS'si hem de AB ETS kapsamında ek maliyet yükünden korunacaktır. Türk ETS'sinin AB ETS'si ile entegrasyonu yalnızca bürokratik ve finansal kolaylık sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda Türk sanayicisinin rekabet gücünü artırabilecektir.

İsviçre ETS'si, AB ETS'si ile halihazırda entegre bir mekanizma içinde işlemektedir. İki taraf, 2017'de imzaladıkları anlaşmayla ETS'lerini birbirine bağlama sürecini başlatmış ve bu bağlantı 1 Ocak 2020'den itibaren yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda enerji ve sanayi

[21] A.g.e.
[22] A.g.e.
[23] Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Karar no: 13979, Karar tarihi: 27.11.2025, *33092 sayılı Resmi Gazete 29 Kasım 2025 Cumartesi* https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/11/20251129-4.pdf

sektörlerinin yanı sıra havacılık da kapsama alınmış, karşılıklı tahsisatların uyum yükümlülüklerinde kullanılabilmesi sağlanmıştır. Bununla birlikte AB, üçüncü ülkelerde karbon piyasalarının kurulmasını desteklemek amacıyla çeşitli iş birliği mekanizmaları yürütmektedir. Örneğin, Çin ile imzalanan mutabakat zaptı emisyon ticaretinde karşılıklı iş birliği ve deneyim paylaşımını hedeflerken, Güney Kore'ye yönelik teknik destek sağlanmakta ve piyasa altyapısının geliştirilmesine katkıda bulunulmaktadır.[24] Bu çerçevede, AB'nin iklim diplomasisinin bir uzantısı olan üçüncü ülkelerle kurduğu bu dayanışma ağı, iklim değişikliği ile mücadelenin küresel bir hareket olması gerektiği fikrine dayanmaktadır.

Benzer şekilde Türk ETS'sinin AB ETS'si ile bağlanıp piyasaların entegre olabilmesi için iki mekanizma arasındaki uyumun AB tarafından tanınması ve bu kapsamda Türkiye ile AB arasında anlaşma imzalanması gerekmektedir. Türk ETS'sinin işler hale gelmesi sonrası bir ETS bağlantı sürecinin gelişmesi beklenmekte ve Türkiye-AB ilişkilerinin iklim boyutunun ilerlemesi öngörülmektedir. Türkiye-AB ilişkilerinin genel seyri göz önüne alındığındaysa bu türden bir gelişmenin ilişkilerde ivme yaratabilecek bir etkide olmasına karşın Türkiye'nin üyelik sürecini doğrudan hareketlendirecek bir etkide olmadığı değerlendirilmektedir.

Ayrıca İklim Kanunu çerçevesinde hazırlanan ikincil mevzuat kapsamındaki Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları 4 Ağustos 2026'da yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe giren yönetmelik kapsamında iklim değişikliği ile mücadelede bir yol haritası ortaya koyulması amacıyla vali koordinasyonunda, büyükşehirlerde büyükşehir belediyesi, diğer illerde ise il belediyesi ve il özel idaresi tarafından ilgili paydaşların katılımıyla Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları (YİDEP) hazırlanacaktır. Bu kapsamda yıl sonuna kadar 81 ilde İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu (İl İDKK) kurulması ve bünyesinde merkezi kurumların taşra birimleri ile yerel yönetimler, meslek kuruluşları, akademi ve sivil toplum kuruluşlarını vali koordinasyonunda bir araya getirilmesi öngörülmektedir. İlk planlar 2028-2032 yıllarını kapsayacak şekilde hazırlanacak, 5 yılda bir güncellenecek ve İklim Portalı'na yüklenerek kamuoyu ile paylaşılacaktır.[25] Bu düzenleme sayesinde iklim değişikliğiyle mücadele yalnızca merkezi kurumların sorumluluğu olmaktan çıkarılarak yerel yönetimler, meslek kuruluşları, akademi ve sivil toplumun katılımıyla bütüncül bir öncelik haline getirilmektedir. Mevzuatın iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında geliştirilmesi ve ulusal koordinasyon mekanizmalarının güçlendirilmesine yönelik adımların yakın dönemde de sürmesi beklenmektedir. Ayrıca, bu belgelerin şeffaf biçimde kamuoyuna açılması, toplumun iklim değişikliğiyle mücadele sürecine aktif katılımını sağlayarak adil geçişin kurumsallaşması açısından önemli bir kazanım oluşturmaktadır. Yine Haziran 2026'da yürürlüğe giren ulusal Depozito İade Sistemi (DOA), atık yönetiminde sivil katılımı sürece dahil etmiştir. Bu düzenleme, hem toplumda çevre bilincinin gelişmesine katkı sağlamış hem de atık yönetişim yükünün bir kısmını kamuoyuna devrederek farklı aktörler arasında paylaşılmasına imkân tanımıştır.

[24] "International carbon market", *European Commission*, 6.05.2025, https://climate.ec.europa.eu/eu-action/carbon-markets/eu-emissions-trading-system-eu-ets/international-carbon-market_en Erişim tarihi: 6.08.2026

[25] "Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları yürürlüğe girdi", *İklim Değişikliği Başkanlığı*, 4.08.2026, https://iklim.gov.tr/yerel-iklim-degisikligi-eylem-planlari-yururluge-girdi-haber-4976 Erişim tarihi: 5.08.2026

İklim değişikliğinin Türkiye'deki etkilerine bakıldığındaysa iklim değişikliği göstergeleri son yıllarda hem sera gazı emisyonları hem de meteorolojik veriler açısından belirgin dalgalanmalar sergilemektedir. 2022 yılında toplam sera gazı emisyonu 558,3 milyon ton CO_2 eşdeğeri olarak ölçülmüş ve bir önceki yıla göre %2,4 oranında azalma kaydedilmiştir. Kişi başına düşen emisyon miktarı 6,6 ton CO_2 ile 10,7 ton olan AB ortalamasının[26] altında kalırken, emisyonların %71,8'i enerji sektöründen kaynaklanmıştır. Yağış verileri incelendiğinde, son beş yılın üçünde normallerin altında seyreden yağışlar 2023 yılında artış göstermiştir. Türkiye geneli alansal yağış miktarı 641,5 mm olarak gerçekleşmiş, bu değer uzun yıllar ortalaması olan 573,4 mm'nin %11,9 üzerinde seyretmiş ve 2022 yılına göre %27,3 daha yüksek olmuştur. Sıcaklık açısından ise 2023 yılı ortalama değerleri 15,1°C ile 1991-2020 ortalaması olan 13,9°C'nin 1,2°C üzerinde gerçekleşmiştir. Bu veriler, Türkiye'nin iklim parametrelerinde hem sera gazı emisyonlarında sınırlı bir düşüş hem de yağış ve sıcaklık değerlerinde dikkat çekici artışların yaşandığını ortaya koymaktadır.[27]

Şekil 1: Çeşitli Parametrelerde Çevresel İyileşme Açısından Önceki Yıla Göre Eğilim Durumları (2025)

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ	
PARAMETRE	**DEĞİŞİM EĞİLİMİ**
Seragazı Emisyonları	↓ Olumlu gelişmeler azalan eğilim
Yutak Alanların Karbon Tutumları	↑ Olumlu gelişmeler artan eğilim
Ozon Tabakasını İncelten Maddelerin (ODS) Tüketimi	↓ Olumlu gelişmeler azalan eğilim

DİĞER PARAMETRELER	
PARAMETRE	**DEĞİŞİM EĞİLİMİ**
Yağış	↑ Olumlu gelişmeler artan eğilim
Sıcaklık	↑ Olumsuz gelişmeler artan eğilim
Akdeniz'de Deniz Suyu Sıcaklığı	↑ Olumsuz gelişmeler artan eğilim
Ege Denizi'nde Deniz Suyu Sıcaklığı	↑ Olumsuz gelişmeler artan eğilim
Karadeniz'de Deniz Suyu Sıcaklığı	↓ Olumlu gelişmeler azalan eğilim
Marmara Denizi'nde Deniz Suyu Sıcaklığı	→ Nötr gelişmeler
Isıtma ve Soğutma Gün-Dereceleri	→ Nötr gelişmeler
Fırtına afeti sayıları	↑ Olumsuz gelişmeler artan eğilim

Kaynak: *Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü*[28]

T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yayımlanan Çevresel Göstergeler Raporu'nda 2023 yılında sera gazı emisyonlarında ve ozon tabakasını incelten maddelerin tüketiminde izlenen olumlu gelişmelerin 2024 yılında olumsuz bir seyir izlediği aktarılmaktadır. Yutak alanların karbon tutulumunda ve yağış başlığında olumlu gelişmelerin artış gösterdiği görülürken, Akdeniz Ege ve Karadeniz deniz suyu sıcaklıklarında izlenen olumsuz gelişme eğiliminin artarak sürdüğü görülmektedir.

[26] Eurostat, "EU greenhouse gas footprint: 10.7 tonnes per capita", 19.06.2025 https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250219-1 Erişim tarihi: 4.08.2026

[27] A.g.e.
T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, 2025, Çevresel Göstergeler, https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/cevresel-gostergeler-2024_rev-ze-20251017093130.pdf

Yalnızca Marmara Denizi deniz suyu sıcaklığına yönelik gelişmeler sabit kalmıştır. Ayrıca fırtına afeti sayıları da yine olumsuz gelişme izlenen başka bir alan olmuştur.[29]

Karbon yutak alanı olan ormanların iklim değişikliği ile mücadelede kritik bir önemi vardır. 2024 yılı içinde çıkan 3.408 adet orman yangınında 26.101 hektar orman alanı zarar görmüştür. Yangın başına düşen ortalama yanan alan 7,6 hektar olurken bir önceki yıla göre çıkan yangın sayısında %24,3 artış gözlemlenmiştir. Yanan orman alanı ise önceki yıla oranla %40,53 artmıştır. 2024 yılında çıkan orman yangınlarının %28,55 inin çıkış nedeninin belirlenemediği kaydedilmektedir. Orman yangınlarının %47,44'ünün ihmal ve dikkatsizlik, %2,69'unun kasıt, %21.30'u ise doğal nedenlerden dolayı çıktığı aktarılmaktadır. Avrupa Orman Yangın Bildirgesi Sistemi (*European Forest Fire Information System-EFFIS*) verilerine göre, Akdeniz iklim kuşağındaki Avrupa Ülkelerinde 2014-2023 yıllarını kapsayan 10 yıllık süreçte ortalama yangın başına yanan alan miktarı Yunanistan'da 40,90 bin ha, İtalya'da 73,80 bin ha, İspanya'da 101,60 bin ha, Portekiz'de 112,70 bin ha ve Fransa'da 21,80 bin ha olurken Türkiye'de 23,30 bin ha büyüklüğünde ölçülmüştür.[30]

Türkiye'nin iklim yönetişimi hem güçlü hem de zayıf yönleriyle dikkat çekmektedir. Son yıllarda ulusal katkı beyanlarının güncellenmesi, mevzuatın güçlendirilmesi, iklim finansmanı ihtiyacının vurgulanması ve temiz enerjiye geçiş yönünde stratejik adımlar atılması, Türkiye'nin iklim politikasında öne çıkan başarı alanlarıdır. Bununla birlikte, kömürden çıkış konusunda bağlayıcı bir taahhüdün sunulamaması, sera gazı emisyonlarının enerji sektörüne yüksek bağımlılığı ve iklim politikalarının uygulama kapasitesindeki sınırlılıklar zayıf yönler arasında değerlendirilebilir.

Tartışma: COP31 İçin Politika Seçenekleri

Avustralya müzakereciliğinde gerçekleşecek COP31'in ev sahibi olan Türkiye COP31 eylem gündeminin belirlenmesinde önemli bir etki gücüne sahip olabilir. Bu noktada Türkiye'nin COP31'de ele alınacak konularda ve karar metninin şekillendirilmesinde önemli bir etkisi olacaktır.

UNFCCC platformlarında iklim adaleti vurgusunu her zaman gündemde tutmuş olan Türkiye, en güncel olan ikinci Ulusal Katkı Beyanında (NDC 3.0) iklim adaletine dikkat çekmiş ve daha iddialı iklim hedefleri koyamamasının önündeki engelin gelişmekte ve dinamik bir ekonomiye sahip olmasıyla ilişkilendirilmiştir. Bu çerçevede Türkiye tutumunu Paris Anlaşması ilkelerinden olan 'eşitlik, ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve karşılıklı kabiliyetler' çerçevesinde gezegendeki toplam emisyon miktarının küçük bir kısmından sorumlu olan ülkelerin iklim mücadelesini buna oranla kurgulayabileceği tezine dayandırmaktadır. Türkiye'nin, iklim değişikliği ile mücadelede kalkınma hakkının gözetilmesinin gerekliliğine olan yoğun vurgusu dikkat çekmekte ve Türkiye bu kaygısının ancak yeterli ve öngörülebilir iklim finansmanı mekanizmalarıyla giderilebileceğini ifade ettiği bilinmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin iklim finansmanı ve

[29] A.g.e.
[30] Jesus San-Miguel-Ayanz ve diğerleri, Forest Fires in Europe, Middle East and North Africa 2023, *European Commission*, Publications Office of the European Union, https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC139704

kalkınma önceliklerinin gözetilmesi gündemlerini COP31 ev sahibi olarak konferansa taşıyacağı anlaşılmaktadır.

Türkiye'nin COP31 gündemini şekillendirecek başlıklar arasında temiz enerji ve elektrifikasyon konularına yapılan vurgu öne çıkmaktadır. COP30'da kömürden çıkış konusunda güçlü sonuçların elde edilememesi sonrasında, Türkiye'de kömürün elektrik üretimindeki payı ve yerli linyit potansiyeli dikkate alındığında[31], COP31'de bu alanda bağlayıcı bir taahhüt ortaya çıkmasının sınırlı bir olasılık olduğu değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, kömürün Türkiye'nin toplam emisyonlarının yaklaşık %27'sini oluşturması[32], uzun vadede kömürden çıkış ihtiyacının önemini ortaya koymaktadır. Öte yandan, Türkiye'nin hem NDC 3.0'da hem de Ulusal Enerji Planı'nda enerji sepetini çeşitlendirme ve dışa bağımlılığı azaltma hedefleri öne çıkmaktadır. Bu çerçevede, Türkiye'nin kısa vadede ulusal iklim politikasında kömürden çıkış söylemini ön plana çıkarması ve COP31'de bu konuda güçlü bir tutum benimsemesi beklenmemektedir. Zira yakın dönemde Türkiye'nin COP31 öncesi açıkladığı, COP31 Başkanlığı kapsamında küresel elektrifikasyon oranının 2035'e kadar mevcut yüzde 21 seviyesinden yüzde 35'e çıkarılması hedefi,[33] elektrifikasyon meselesinin kömürden çıkış ekseninde bir seçenek olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Bununla birlikte, temiz enerji alternatiflerini yaygınlaştırmaya yönelik politikaların sürdürüleceği anlaşılmaktadır. NDC 3.0'da kömürden çıkışa dair bir taahhüt bulunmamakta olup COP31 gündeminde bu başlığın öne çıkarılmasının mevcut koşullar altında elektrifikasyon gibi alternatif seçenekler üzerinden sunulabileceği değerlendirilmektedir.

Türkiye'nin ulusal politikalarında kömürden çıkışa yönelik bir irade olmayışına karşın Fosil Yakıtlardan Uzaklaşmaya Yönelik İlk Uluslararası Konferansa katılım sağlaması, Türkiye'nin uluslararası iklim diplomasisinde görünürlük ve COP31 Başkanlığı öncesinde güven tesis etme çabası olarak okunabilmektedir. Kömürden çıkış iradesi olmasa da çeşitlendirme ve temiz enerji yatırımlarının öne çıkarılması, COP31'in uygulamaya odaklanan bir süreç olarak ele alınacağının belirtilmesi ve taahhütlerin somut sonuçlara dönüştürülmesinin önceliklendirilmesi[34], Türkiye'nin kalkınma ihtiyaçları çerçevesinde kömürün enerji sepetindeki rolünü sürdürürken, aynı zamanda temiz enerjiye geçişi uluslararası düzeyde tartışmaya açma çabasını yansıtmaktadır.

Öte yandan Türkiye'nin üç tarafının denizlerle çevrili olması, denizlerin iklim değişikliğiyle mücadelede öne çıkarılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, COP31'in ev sahibi olarak Türkiye, "Okyanuslar ve denizlerin korunması" başlığını öncelikli alanlardan biri olarak gündeme almıştır. Ancak COP30'da duyurulan Okyanus Görev Gücü'ne Türkiye'nin dahil olmadığı bilinmektedir. Bu misyona katılım,

---

[31] TEİAŞ, Türkiye 2024 Elektrik Üretim-İletim İstatistikleri, https://www.teias.gov.tr/turkiye-elektrik-uretim-iletim-istatistikleri Erişim tarihi 21.07.2026

[32] TÜİK, 2024, Turkish Greenhouse Gas Inventory 1990-2022, https://enerji.gov.tr//Media/Dizin/EVCED/tr/%C3%87evreVe%C4%B0klim/%C4%B0klimDe%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fi/UlusalSeraGaz%C4%B1EmisyonEnvanteri/Belgeler/EK-1.pdf

[33] "'Londra İklim Eylem Haftası' Başladı", *T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İklim Değişikliği Başkanlığı*, 22.06.2026 https://iklim.gov.tr/londra-iklim-eylem-haftasi-basladi-haber-4945 Erişim tarihi: 22.07.2026

[34] "'Fosil Yakıtlardan Uzaklaşmaya Yönelik İlk Uluslararası Konferans' Santa Marta'da Gerçekleşti", *T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İklim Değişikliği Başkanlığı*, 02.05.2026, https://iklim.gov.tr/fosil-yakitlardan-uzaklasmaya-yonelik-ilk-uluslararasi-konferans-santa-marta-da-gerceklesti-haber-4918 Erişim tarihi: 21.07.2026

Türkiye açısından deneyim paylaşımına erişim ve deniz temelli iklim politikalarının geliştirilmesi için bir fırsat sunabilir. Bununla birlikte, Türkiye'nin coğrafi konumu ve denizlere erişimi göz önüne alındığında bu alanda daha ziyade bir politika öncüsü olma potansiyeli göze çarpmaktadır.

Türkiye, dünyanın en hızlı ısınan bölgelerinden biri olan Akdeniz havzasında yer almakta ve erişimi olan denizlerdeki su sıcaklığı da yükselmeyi sürdürmektedir. Marmara Denizi'ndeki müsilaj sorunu ve deniz mikrobiyomunun tehdit altında oluşu, savaşın sürdüğü Karadeniz'in karşı kıyısı ve kıta sahanlığı gibi konular nedeniyle zaman zaman gerilim yaşanan Ege Denizi Türkiye'nin karşı karşıya olduğu bölgesel zorluklar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, kıyıdaş ülkelerle iş birliği ihtiyacı öne çıkmaktadır. Bu çerçevede, Okyanus Görev Gücü gibi küresel misyonlar ortak deniz alanlarında iş birliğini güçlendirme ve iklim değişikliğiyle mücadelede daha etkin sonuçlar elde etme açısından önemli bir araç olarak değerlendirilebilir.

COP toplantılarında kimi zaman alınan kararlar ve çıktılar kadar, organizasyonun lojistik boyutu da eleştirilere konu olabilmektedir. Bu bağlamda, 2025'te Belém'de gerçekleştirilen COP30, konferans alanındaki imkânların ve faaliyet süresince sağlanan lojistik düzenlemelerin yetersizliği nedeniyle yoğun eleştirilmiş, hatta "lojistik açıdan en sorunlu COP" olarak nitelendirilmiştir.[35] Türkiye daha önce COP'a ev sahipliği yapmamış olsa da 2004'teki NATO zirvesi sonrası yakın dönemde Ankara'da düzenlenen NATO Liderler Zirvesi sayesinde büyük ölçekli uluslararası toplantıların organizasyonu konusunda deneyimi tazedir. Bu nedenle, Türkiye'nin COP31'de ev sahipliği ve lojistik açıdan olumlu bir izlenim bırakma potansiyeli yüksektir. Lojistik anlamında başarılı bir zirve Türkiye'nin uluslararası toplantılara ev sahipliği konusundaki olumlu imajına katkı sunabilecektir.

Bunun ötesinde, Türkiye'nin ev sahibi ülke olarak konferans gündeminin şekillenmesine katkı sunma imkânı COP31 sürecinde Türkiye'nin en önemli rolünü oluşturacaktır. Tarihi açıdan eşsiz nitelikteki bu fırsatın iklim diplomasisine ivme kazandırma amacına yönelik olarak değerlendirilmesi kritik önemdedir.

[35] Emanuele Bompan, "COP30 chaos: a logistical fiasco that undermines negotiations and democracy", t.y., *Renewable Matter*, https://www.renewablematter.eu/en/cop30-chaos-a-logistical-fiasco-that-undermines-negotiations-and-democracy